

Esteettömyys ja saavutettavuus verkkopalveluissa

Hannu Puupponen

Hannu.puupponen@jyu.fi

Jyväskylän yliopisto

Sisältö

- Teknologia ja opiskelun saavutettavuus
- Esimerkki: Sähköinen teksti
- Esteettömyys ja saavutettavuus
- Toimenpidesuositukset saavutettavuuden edistämiseksi korkeakouluissa
- Stivi-suositus
- Mikä motivoi edistämään saavutettavuutta?
- Lähteet

Teknologia ja opiskelun saavutettavuus

- Tieto- ja viestintäteknologian hyödyntäminen tuo opetukseen, opiskeluun ja osallistumiseen uusia mahdollisuuksia muun muassa
 - Suuremmat vapaudet ajan ja paikan suhteen
 - Tallenteet
 - Etäyhteydet
 - Mahdollisuudet monipuolisempiin ja yksilöllisempiin ratkaisuihin.
 - Sähköiset julkaisut
 - Multimedian käyttö.

Teknologia ja opiskelun saavutettavuus (2)

Opiskelijoilta saavat kiitosta nopeasti kehittyneet sähköiset palvelut, kuten

- ilmoittautumisjärjestelmät
- verkko-opiskelumahdollisuudet
- oppimateriaalien sähköinen jakaminen
(Hitaasti, mutta varmasti? Penttilä 2012).

Teknologia ja opiskelun saavutettavuus

(3)

Kehityksen edut eivät ole yhtäläisesti kaikkien saatavilla. Myös opetuksen saavutettavuus vaihtelee korkeakoulujen sisällä ja välillä.

Sähköisten toimintatapojen esteet ja vaihtoehtojen riittämättömyys haittaavat varsinkin opiskelijoita,

- joilla on jokin vamma
- oppimisvaikeuksia
- mielenterveyden tai jaksamisen haasteita
- jotka ovat ikääntyneitä ja/tai
- kuuluvat kielivähemmistöihin (Penttilä 2012).

Teknologia ja opiskelun saavutettavuus (4)

- Selvitysten ja kokemusten tieto haasteista
 - ESOK-hanke ja -verkosto (2006-)
 - Anneli Salomaa 2006. Verkko-opetuksen saavutettavuus. Diplomityö
 - Arvioinnit: korkeakoulujen www-sivut, tietojärjestelmät (2008-2009)
 - Markku Karhu ym. Accessibility and Readability of University Websites in Finland (2012).

Teknologia ja opiskelun saavutettavuus

(5)

- ”Kaikille sähköinen palveluympäristö ei yksinkertaisesti ole mahdollinen, vaan osalle kansalaisista käyttäjäystävällisin ja esteettömin muoto voi tulevaisuudessakin olla esimerkiksi painettu viestintä ja sen fyysinen jakelu. Sähköistä palvelua vastaavan henkilökohtaisen palvelun saamiseen tulee voida luottaa ja se tulee saada ilman ylimääräisiä kustannuksia.”
(Toimenpideohjelma 2011–2015. Liikenne- ja viestintäministeriö). (vrt. [Esimerkki Montanan yliopistosta](#). Stivi-suositus 2013.)

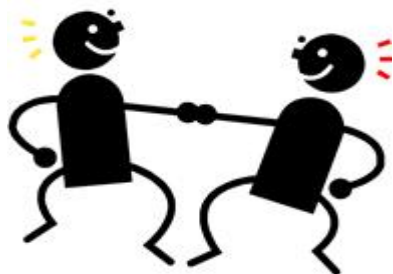
Teknologia ja opiskelun saavutettavuus (6)

- Korkeakoulutuksen saavutettavuus
 - Pohjoismaat, Iso-Britannia
- Yliopistojen Accessible Technology -ohjelmat Yhdysvalloissa
- WebAIM-hankeen aineistot
- EU-direktiiviyö (standardit, kansalliset lait)
- Kotimaiset kehittäjät, verkostot ja hankkeet (esim. OKMn suositukset, SADe-ohjelma, Suomen DfA-verkosto).

Esimerkki: Sähköinen teksti

Kurssin oppimateriaalina on satoja sivuja lehdistä ja kirjoista kopioitua tekstiä

- Ajankohtaista, valikoitua aineistoa
- Useimmille hyvin tavoitettavaa
- Toteutuuko saavutettavuus?

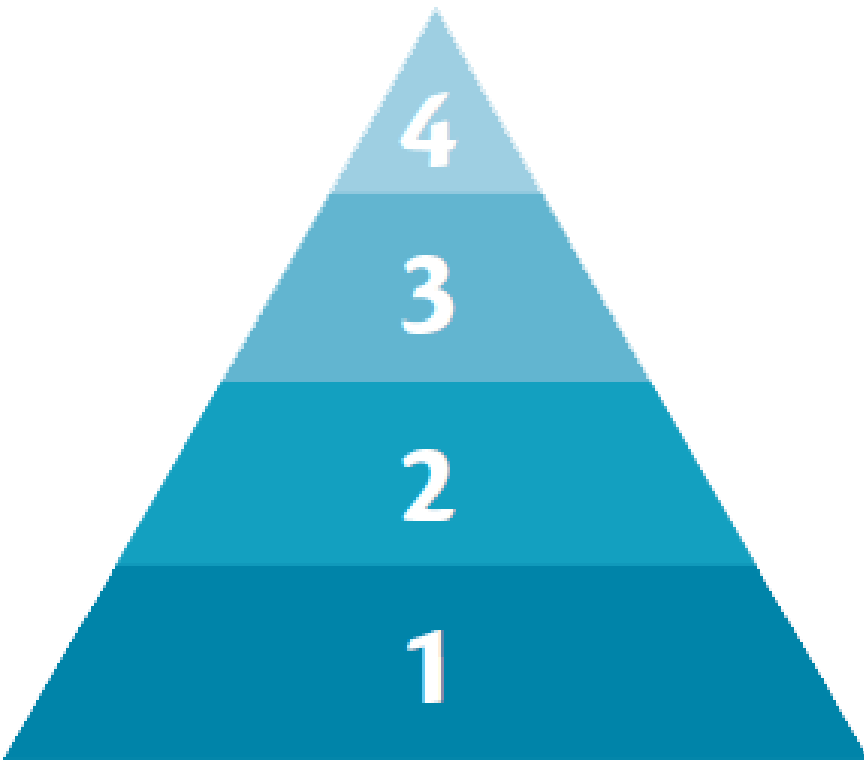

Esimerkki: Sähköinen teksti (2)

Skannaus	Fyysinen	Sosiaalinen	Psyykinen
Valtavirta	Monitoimilaite Työpiste kirjastossa Tasoskanneri Robottiskanneri.	Strategia Hankintaohje Käyttöohje Henkilöstökoulutus Käytön ohjaus Yhteistyö.	Skannaus ei ole kaikille saavutettava -esteellinen laitteisto -ohjeet ja osaaminen puutteelliset -palvelut ovat maksullisia.
Ryhmä	Ruudunlukuohjelma Suurennusohjelma Lukemis- ja kirj.ohj. Käsiskannerit.	Budjetointi Ylläpito Käytön tuki.	Skannaus ei ole kaikille saavutettava -skanneria ei voi varata -koneella ei ole apuvälineohjelmia.
Yksilöllinen	Maksuton skannaus Ohjaus ja tuki.	Vastuhenkilö.	Skannaus ei ole kaikille saavutettava -ratkaisut puuttuvat.
Henkilökohtainen	Omat apuvälineet Avustaja.	Kaveriapu VPL.	Skannaus ei ole kaikille saavutettava.

Esteettömyys ja saavutettavuus

Saavutettavuuden tasot

Taso 4: Henkilökohtainen tuki, kun yksilölliset järjestelyt ja apuvälineet eivät riitä.

Taso 3: Yksilölliset järjestelyt ja apuvälineet.

Taso 2: Järjestelyt ryhmille, joilla on samankaltaisia tarpeita.

Taso 1: Design for All -periaatteen mukaiset ympäristöt ja käytännöt vastaavat mahdollisimman monen tarpeisiin.

(Esteetön opiskelijavalinta -suositus ja -opas. ESOK-haastatus 2009. Universell utforming av læringsmiljø – Veiledning 2009 mukaan.)

Toimenpidesuositukset saavutettavuuden edistämiseksi korkeakouluissa

Fyysinen ympäristö

- Rakennetun ympäristön esteettömyyden edistäminen
- Apuvälineiden ja laitteiden ottaminen osaksi esteettömyyssuunnittelua
- Sähköisen viestinnän saavutettavuudesta huolehtiminen
- Oppimateriaalien saavutettavuudesta huolehtiminen (Penttilä 2012).

Toimenpidesuosituksset saavutettavuuden edistämiseksi korkeakouluissa (2)

Sosiaalinen ympäristö

- Saavutettavuuden sisällyttäminen strategioihin
- Strategiatyön tukeminen valtakunnallisilla linjauksilla
- Opettajien tukeminen saavutettavuutta tukevien pedagogisten ratkaisujen suunnittelussa

Psyykinen ympäristö

- Monenlaisuuden arvostamisen ja hyväksymisen edistäminen (Penttilä 2012).

Toimenpidesuosituksset saavutettavuuden edistämiseksi korkeakouluissa (3)

1. Kokoa perustieto
2. Hae johdon tuki toiminnalle
3. Käynnistä verkkosaavutettavuusryhmä
4. Määrittele verkkosaavutettavuuden vaatimustaso
5. Laadi toimintasuunnitelma
6. Toteuta koulutus ja tekninen tuki
7. Tarkkaile saavutettavuuden toteutumista
8. Pysy joustavana muutoksille (Korkeakoulujen saavutettavuussuunnittelu. Stivi-suositus 2013).

Stivi-suositus - tavoite

- Lisätään tietoa ja vuorovaikutusta
 - Miten erilaiset osallistujat, tilanteet ja tekniikat otetaan huomioon (ennakointi, vaihtoehdot, monikanavaisuus, standardit mm. WCAG 2.0)
 - Päivittäisessä toiminnassa (opetus, viestintä, kirjasto, tietohallinto)
 - Korkeakoulun kehittämisessä (strategiat, hankkeet, ohjeet, koulutus, yhteistyö).

Stivi-suositus - toiminta

- Verkossa OKMn tuella tuotettu Stivi-suositus ja itseopiskelumateriaali 11 organisaation ja yli 30 kehittäjän yhteistyönä
- Alueelliset koulutukset 2014 alkaen
 - Helsinki, Tampere, Kuopio, Oulu
- Mahdollisuus jatkoon ESR-rahoituksella?

Stivi-suositus - rakenne ja sisältö

- Suositukset ja tarkistuslistat
 - Saavutettava opetus
 - Saavutettava viestintä
 - Saavutettava kirjasto
 - Tietohallinto ja saavutettavuus
- Toimivat polkuina keskeisiin sisältöihin
- Artikkelit ja ohjeet (word, PDF, PowerPoint..)
 - Esimerkit ja videot.

Mikä motivoi edistämään saavutettavuutta?

- toiminnan lainmukaisuus - legal case
 - Liikkumavaraa ja täsmentyvää ohjailua (EU, YK) (ks. Kumpuvuori 2013)
- liiketoimintaedut - business case
 - Opintojen läpäisy- ja oikeudenkäyntiriskit
- eettinen velvoittavuus - moral case
 - Ammattietiikka, julkinen rahoitus,
- korkeakoulun maine - reputation case
 - Helpompi ryvettää kuin kiillottaa? (Puupponen 2013)

Lähteet

- [Hitaasti, mutta varmasti?](#) Saavutettavuuden edistyminen yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa 2000-luvulla. Penttilä, J. 2012. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:10.
- [Verkko-opetuksen saavutettavuus](#). Salomaa, A. 2006. Diplomityö. Tampereen teknillinen yliopisto
- [Esteettömyys korkeakoulujen verkkosivuilla 2009 - arviointi](#). ESOK-hanke 2009.
- [Korkeakoulujen tietojärjestelmien esteettömyydestä](#). Kuokkanen ja Puupponen 2009. ESOK-hanke 2009.

Lähteet (2)

- [Accessibility and Readability of University Websites in Finland.](#) Markku Karhu, José R. Hilerá, Luis Fernández, Ricardo Ríos. Journal of Accessibility and Design for All. (CC) JACCES, 2012 - 2(2): 178-190.
- [Kohti esteetöntä tietoyhteiskuntaa.](#) Toimenpideohjelma 2011–2015. Liikenne- ja viestintäministeriö. Ohjelmia ja strategioita 1/2011.
- [WebAIM.](#) Web Accessibility In Mind. Center for Persons with Disabilities. Utah State University.
- [Sähköisen asioinnin ja demokratian vauhdittamisohjelma.](#) SADe-ohjelma. Valtiovarainministeriö.
- [Suomen Design for All –verkosto](#)

Lähteet (3)

- Puupponen, H. 2013. [Matkan anti kehittämistyölle](#). Artikkelissa Hannu Puupponen, Paula Pietilä ja Irja Keralampi 2013. Englannin korkeakoulujen esteettömyysmarkkinat. ESOK-verkosto.
- Kumpuvuori, J. 2013. [Oikeusjärjestys ja saavutettavuus](#) . Stivi-suositus . ESOK-verkosto 2013.
- [Korkeakoulujen saavutettavuussuunnittelu](#). Stivi-suositus . ESOK-verkosto 2013.